

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Навчально-науковий інститут економіки і права
Кафедра туризму і готельно-ресторанної справи

ТУРИЗМ І ГОСТИННІСТЬ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної
науково-практичної
конференції

18-19 жовтня 2018 р.
м. Черкаси

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)
Черкаська обласна державна адміністрація (м. Черкаси, Україна)
Бельський державний університет імені Алеку Руссо (м. Бельці, Молдова)
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (м. Полтава, Україна)
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (м. Гомель, Білорусь)
Господарська академія ім. Д.А. Ценова (м. Свіштов, Болгарія)
Євразійський національний університет ім. Л.Н. Гумільова (м. Астана, Казахстан)
Європейський університет Віадрина (м. Франкфурт-на-Одері, Німеччина)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)
Краківський економічний університет (м. Краків, Польща)
Педагогічний Університет ім. Комісії народної освіти (м. Краків, Польща)
Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Уманський національний університет садівництва (м. Умань, Україна)
Університет Марії Кюрі-Склядовської (м. Люблін, Польща)
Центральноукраїнський національний технічний університет (м. Кропивницький, Україна)
Всеукраїнська громадська організація «Туристична палата України» (м. Київ, Україна)

ТУРИЗМ І ГОСТИННІСТЬ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції*

(18–19 жовтня 2018 р., м. Черкаси)

Черкаси
Видавець Олександр Третяков
2018

УДК 338.48:33214
ББК 65.43
Т 88

Рецензент:

Петкова Л.О., завідувач кафедри міжнародної економіки Черкаського державного технологічного університету, доктор економічних наук, професор

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 2 від 25.10.2018)*

Відповідальні за випуск
В.І. Новикова, С.Р. Пасека

Туризм і гостинність: стан, проблеми, перспективи : матер.
Т 88 IV Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 жовтня 2018 р.,
м. Черкаси). – Черкаси : Вид-ць О.М. Третьяков, 2018. – 304 с.

У збірнику представлені статті вчених, молодих дослідників, представників туристського бізнесу, присвячені теоретичним і прикладним питанням туризму і гостинності, маркетингу та менеджменту у сфері туризму і гостинності, економічним проблемам у розвитку туризму і готельно-ресторанного бізнесу, професійному розвитку персоналу і корпоративній культурі, формуванню соціального капіталу у сфері туризму та готельно-ресторанного бізнесу, інфраструктурі туризму, аспектам конкурентоспроможності підприємств туристичної галузі, розвитку окремих видів туризму, організації дозвілля та відпочинку туристів, міжнародному співробітництву в галузі туризму.

ББК 65.43

ISBN 978-617-7318-77-3

© ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2018

ЗМІСТ

Секція 1. Туризм і гостинність: теорія і практика	
<i>Артёменко С.В.</i> Региональный трансграничный туризм как элемент международного туризма	8
<i>Бейдик О.О., Новикова В.І.</i> Активний і спортивний туризм: спільне та відмінне	11
<i>Блохин В.Н.</i> Возможности развития туризма и гостеприимства в сельской местности	15
<i>Божук Т.І., Олач Т.-В.Т.</i> Нові туристичні можливості вивчення України	18
<i>Бутенко Л.Ю.</i> Особливості організації надання послуг розміщення в сімейних готелях	22
<i>Джура Я.С., Костюкова О.М.</i> Етнолінгвістичні аспекти навчально-екскурсійних програм	24
<i>Кикоть М.С., Пасека С.Р.</i> Характеристика туристичних районів Тернопільщини у контексті перспектив їх розвитку	30
<i>Костюкова О.М.</i> Краєзнавчо-екскурсійна діяльність культосвітніх установ в Україні в 20-х роках ХХ ст.	34
<i>Крикливець В.В., Новикова В.І.</i> Спелеологічний туризм із туризмологічних позицій: суть поняття, зв'язок з іншими видами туристської діяльності	37
<i>Кулько Е.И.</i> Перспективные направления развития туризма в Республике Беларусь	42
<i>Мартинюк В.О.</i> Гідрографічна оцінка Турійсько-Рожищенського ландшафту (Волинське Полісся) як передумова розвитку водного туризму та рекреації	46
<i>Рогоза М.Є., Столярчук В.М.</i> Причинно-наслідкові аспекти впливу сучасної термінології у розвитку готельного господарства	50
<i>Ситник О.І., Хлевнюк О.Я.</i> Вивчення об'єктів антропогенної морфоскульптури під час навчальних практик та перспективи їх використання для геотуризму	55
<i>Трусевич А.М.</i> Туристичний потенціал Молдови (Tourism potential of Moldova)	61
<i>Чижма О.О., Пасека С.Р.</i> Розвиток туризму в Одеській області	65
Секція 2. Маркетинг і менеджмент у сфері туризму і гостинності	
<i>Красномовець В.А., Сакун Ю.В.</i> Особливості управління якістю засобами розміщення в системі туристичних послуг в Італії	69

Ситник О.І.
*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань, Україна*
Хлевнюк О.Я.
*Гайворонський районний краєзнавчий
музей, м. Гайворон, Україна*

ВИВЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АНТРОПОГЕННОЇ МОРФОСКУЛЬПТУРИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ГЕОТУРИЗМУ

Актуальність наукового питання. Характерною особливістю антропогенного впливу на прилегли території є його багатоплановість та різноманітність, що призводить до суттєвих змін ландшафтних комплексів. Діяльність людини вже не одну тисячу років є чинником рельєфотворення. Антропогенні зміни рельєфу проявляються через модифікацію природних форм рельєфу, геоморфологічних процесів і рельєфотвірних відкладів та створення їхніх антропогенних різновидів.

Відповідно, фахівець з географії повинен досконало знати сучасний стан географічної оболонки та окремих ландшафтів, тенденції їхнього розвитку, а також вміти здійснювати спостереження за компонентами природи. Таких навичок студенти, майбутні фахівці, набувають під час навчальних практик з географії.

Навчальна практика з геоморфології – складова польової практики із загальногеографічних дисциплін і її метою є закріплення та поглиблення знань, набутих студентами під час вивчення курсу «Геоморфологія» і ознайомлення з антропогенними формами рельєфу – невід'ємним атрибутом, виразником і результатом діяльності людини.

Місцем проведення практики обирається таке, де на обмеженій території зустрічаються різноманітні натуральні, натурально-антропогенні та антропогенні комплекси. Для студентів УДПУ імені Павла Тичини пропонується варіант проходження практики в межах південної частини Західно-Придніпровської денудаційної височини (околиці с. Чернятка Бершадського району, Вінницької обл. – смт Завалля Гайворонського району Кіровоградської обл.), що є своєрідним та унікальним регіоном, віднесеного згідно схеми фізико-

географічного районування України до Середньобузької височинної фізико-географічної області, де можна в повній мірі спостерігати та вивчати різноманітні геоморфологічні об'єкти .

Виклад основного матеріалу. Район проходження навчальної практики з геоморфології можна віднести до території давнього освоєння, яка зазнала потужних антропогенних змін, що виявляється у наявності великих кар'єрів, відвалів пустої породи, дорожних об'єктів, гідротехнічних споруд, житлових і технологічних будівель тощо, де, відповідно, сформувався кар'єрно-відвальний тип ландшафту – невід'ємний компонент в структурі гірничо-промислових комплексів всієї Правобережної України [3]. Досвід проведення навчальних практик з геоморфології доцільно використовувати у геотуризмі, оскільки маршрути, розроблені для студентів, містять об'єкти, цікаві при відповідному інформаційному супроводі, й для непрофесіоналів

В Україні геотуризм, який за своєю суттю і за визначенням відноситься до екологічного, сталого туризму, досі є нішевою, немасовою формою туризму [2]. Лише у співпраці місцевих громад з природоохоронними та науковими установами відповідного профілю, освітніми закладами та об'єктами соціальної інфраструктури можна очікувати успішного функціонування геотуризму на окремій території.

Територія проходження навчальної практики є унікальним краєм для розвитку геотуризму. Особливості її геологічної будови та історії розвитку зумовили різкі відмінності у ландшафтах, на обмеженій території зустрічаються різні природні та антропогенні комплекси, що дає можливість у повній мірі спостерігати та вивчати різноманітні геологічні та геоморфологічні об'єкти. Цікавих для розвитку геотуризму об'єктів нараховується понад 10, більшість із яких через брак інформації й популяризації не включаються або рідко включаються до туристичних маршрутів.

Під час проведення навчальної практики студенти досліджують й вивчають достатньо атракційні об'єкти, серед яких найбільш відомі кар'єри Заваллівського родовища графіту, Заваллівського та Гайворонського родовищ граніту, Вікненського родовища каолінів тощо. Фахівцями Гайворонського районного краєзнавчого музею Кіровоградської області спільно з викладачами кафедри географії та методики її навчання УДПУ імені Павла Тичини, учителями місцевих

закладів середньої освіти із залученням фахівців-геологів розроблені і продовжують розроблятися спеціалізовані туристичні пізнавальні маршрути до цих та інших об'єктів, розміщених в межах Гайворонського адміністративного району та на прилеглих територіях.

Під час розробки туристичних маршрутів особлива увага звертається на антропогенні форми рельєфу, пов'язані: з будівництвом автомобільних доріг і залізниць; об'єктами гірничо-видобувної промисловості; гідроенергетикою тощо.

Гайворонський спеціалізований гранітний кар'єр. Розвитку спецкар'єру сприяло Гайворонське родовище мігматитів. Такий масив свого часу був відкритий на лівому березі Південного Бугу поблизу впадання в нього невеликої р. Ташлик. З 1938 р. почався відлік кар'єру як гірничого підприємства з видобутку та переробки каменю відкритим способом. Від початку роботи кар'єру (зараз експлуатується дві ділянки) докорінно змінились краєвиди, умови праці, побуту, іншими стали критерії життя [5]. На 140 м по вертикалі опустився видобувний горизонт (рис. 1).

Рис. 1. Гайворонський спеціалізований кар'єр

ТОВ «Чарнокіт» є великим підприємством і проводить розробку Заваллівського родовища чарнокітіу в межах с. Сальково Гайворонському р-ні Кіровоградської обл. Чарнокіт добувається відкритим способом, виробництво щебеню здійснюється на гірничо-щебеневому комбінаті з використанням сучасного високотехнологічного обладнання, яке забезпечує випуск продукції згідно європейських стандартів якості. На

сьогодні геологічні запаси Завлівського родовища чарнокіту складають понад 11 млн т. Довжина кар'єру по поверхні досягає 1 км, ширина – 200 м, глибина – 50 м., площа – понад 12 га (рис. 2).

Рис. 2. Кар'єр Завлівського родовища чарнокіту (Сальково)

В межах Гайворонського району експлуатується найбільше в Європі *Завлівське родовище графіту*. Загалом, за понад 80-річну історію освоєння графітового родовища, сформувались кар'єрно-відвальні комплекси, які знаходяться на різних стадіях розвитку. Менша частина з них рекультивована, але більшість відноситься до категорій саморекультивованих [4]. На сьогодні площа Завлівського графітового родовища становить близько 50 км². Кар'єр має глибину 170 м, довжину до 2 км, поблизу нього знаходиться відвал пустих порід висотою 75 м. Одним із природних чинників, що ускладнює роботу кар'єру є зсуви, які виникають на північному та східному бортах діючого кар'єра. У зсувах бере участь вся поверхня пухких порід. Загальна довжина зони зсувів складає близько 1 км [3, 4] (рис. 3).

Рис. 3. Завлівський графітовий кар'єр

Упродовж 2015–2017 рр. поблизу сіл Берестяги та Червоне здійснювалась розробка Вікненського родовища каолінів.

Серед форм рельєфу антропогенної морфоскульптури, які вивчаються студентам під час навчальної практики з геоморфології є піщаний кар'єр, закладений для промислової розробки Ставківського родовища піску, на території Бершадського району Вінницької області. Загальна площа земель, відведених під кар'єр, складає 7,5 га, серед яких 6,6 га сільськогосподарські угіддя (пасовища), 0,16 га – під шляхами, 0,74 га – відкриті землі. Добування піску здійснюється відкритим способом. Глибина кар'єру обмежується умовами землевідводу та рівнем ґрунтових вод і складає 10–13 м. Кар'єр почав працювати у 1960-х роках, вважався колгоспним і забезпечував потреби місцевих споживачів. У 1990-х роках, з передачею Ставківського родовища піску в оренду, розпочалась активна експлуатація кар'єру. Поступово нарощувались об'єми добування піску, встановлено лінію його очищення, що, звісно, призвело до подальшої активної зміни рельєфу. Добування піску супроводжується розвитком власне антропогенних форм рельєфу (у вигляді западини кар'єру, під'їзних шляхів, насипів та похідних форм, які можна віднести до еолової, біогенної, просадочно-сурозійної морфоскульптури та морфоскульптури, пов'язаної із дією сили тяжіння (осипи, обвали).

Експлуатація надр спричинила і спричиняє відчутний вплив на навколишнє середовище: зазнає значних змін рельєф внаслідок гірничо-видобувних робіт (виникнення великих за розміром від'ємних форм рельєфу, здійснюється вивіз і насип пустої породи за межі родовищ, що призводить до утворення відвалів); розширення кар'єрів відбувається за рахунок орних земель; ділянки з відвалами порід, не вкриті рослинністю, не завжди приваблюють; відбувається перерозподіл підземного та наземного стоку внаслідок порушення водоносних горизонтів через велику глибину кар'єрів; створення хвостосховищ; формування дорожніх ландшафтів; забруднення атмосферного повітря; значних змін зазнають рослинні і тваринні угруповання [3, 4].

З будівництвом гідротехнічних споруд також тісно пов'язані своєрідні форми рельєфу. Зокрема, гідроелектростанції (ГЕС), складні ландшафтно-інженерні системи, які не лише перетворюють енергію води

річища або водосховища в електроенергію, але суттєво змінюють ландшафтну структуру долини в межах зони впливу свого функціонування [1]. Загалом на р. Південний Буг, у межах території проходження практики, споруджено 4 гідроелектростанції – *Гайворонська, Березівська (Савранська), Чернятська, Сальківська*, з яких сьогодні функціонують перших 3.

Унаслідок будівництва гребель ГЕС сформувались нові урочища нижніх б'єфів водосховищ, палеоландшафтною основою для яких є центральне річище або пороги. Залежно від режиму роботи ГЕС, їх параметрів, типу греблі ці урочища набули різних характеристик, які постійно змінюються [1]. Зокрема, у результаті будівництва Гайворонської ГЕС утворилось водосховище площею 496 га та корисним об'ємом 9,3 млн м³. Чернятська ГЕС знаходиться на водовідвідному довжиною 0.9 км каналі Південного Бугу поблизу сіл Чернятки та Шумилова Вінницької обл.

Унікальною гідротехнічною спорудою на р. Південний Буг є млин у с. Соломія.

До сучасних видів господарської діяльності, що спричиняє утворення форм антропогенного рельєфу, належить будівництво комунікацій, які формують рельєф смуг автомобільних і залізничних шляхів з виїмками, насипами, тунелями тощо. У межах Гайворонського району, свого часу була прокладена досить густа мережа залізничних та автомобільних шляхів, що тісно пов'язано з розвитком гірничодобувної промисловості, сільського господарства, гідроенергетики, яка вдосконалювалась, змінювалась упродовж всієї історії господарського освоєння території. Цікавою для вивчення і, одночасно, для використання є *Гайворонська вузькоколія*, невід'ємна складова об'єктів геотуризму.

Висновки. Об'єкти, що досліджуються під час навчальних практик з геоморфології, перспективні для організації геотуристичних екскурсій з включенням їх до маршрутів міжнародного туризму. Вони будуть змістовними, насиченими достатньою кількістю цікавого і різнопланового матеріалу. Можна одночасно вивчити історію краю та його сьогодення. А розвинена інфраструктура (наявність готелів, закладів громадського харчування, зручне транспортне сполучення) є вагомим чинником розвитку туризму в регіоні.

1. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти річища та заплави Південного Бугу / Г.І. Денисик, О.Д. Лаврик. – Вінниця : Едельвейс і К, 2012. – 210 с.
2. Дворжак Т. Використання об'єктів навчальних геологічних практик для геотуризму / Т. Дворжак, Л. Генералова // Геотуризм: практика і досвід: матер. III міжнар. наук.-практ. конф. (26–28 квітня 2018 р., м. Львів). – Львів : Каменяр, 2018. – С. 65–68.
3. Дериземля Н.О. Техногенні ландшафти Кіровоградщини та їх вплив на природне середовище (на прикладі Заваллівського графітового комбінату) / Н.О. Дериземля, О.І. Ситник // Уманський держ. пед. ун-т. Наук. записки УДПУ. – 2011. – Вип. 14. – С. 165–170.
4. Завалля: від минулого до сьогодення : посіб. / уклад. О.І. Ситник, Н.О. Дериземля. – Умань : Візаві, 2013. – 52 с.
5. Янголенко В.В. Камінь і люди. Нариси з історії гірничого підприємства (до 70-річчя з часу заснування Гайворонського спеціалізованого кар'єру) / В.В. Янголенко. – Вінниця, 2008. – 180 с.

Trusevici A.M. (Трусевич А.М.),
Alecu Russo Balti State University, Balti city, Moldova
(Бельцький державний університет
імені Алеку Руссо, м. Бельці, Молдова)

TOURISM POTENTIAL OF MOLDOVA **ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОЛДОВИ**

Modern tourism is a powerful sector of the economy and occupies a leading position among the world's industries. Practice shows that tourism, in terms of profitability and dynamism of development, is second after the oil extraction and refining.

Despite its small area (33 846 km²), the Republic of Moldova has a significant potential for tourism development, represented by the geomorphological features of its territory, including all natural monuments, protected landscapes, nature reserves and geological monuments of European and world significance.

Priority forms of tourism in Moldova are rural (village), vine growing, winemaking, cultural and medical and health tourism.

Rural (village) tourism. Picturesque Moldovan villages provide tourists, wishing to relax in the bosom of nature, with various services: accommodation in traditional rural houses, opportunity to engage in traditional rural work, learning about folklore, entertainment and local traditions and customs, acquaintance with local crafts, and the opportunity to participate in them, to purchase handicrafts.

Наукове видання

**ТУРИЗМ І ГОСТИННІСТЬ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції

(18–19 жовтня 2018 р., м. Черкаси)

Відповідальні за випуск
Пасека С.Р., Новикова В.І.

Загальне редагування та макетування – Новикова В.І.

Дизайн обкладинки – О.М. Третьяков

Підп. до друку 25.10.2018. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 15,23. Умовн. друк. арк. 17,67. Вид. № 15-18.
Наклад 300 прим.

Видавець Третьяков Олександр Миколайович
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців.
Серія ДК № 4862 від 11.03.2015 р.
Україна, 18001, м. Черкаси, вул. Слави, 1, к. 24.
Тел.: 067 4701314. E-mail: book_brama@ukr.net

**ТУРИЗМ І ГОСТИННІСТЬ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

**МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної
науково-практичної конференції
(18-19 жовтня 2018 р., м. Черкаси)**

